

Zaaien in het publiek debat, oogsten in de gemeenteraad.

Welke maatschappelijke discussies bieden een vruchtbare bodem om een zaadje te planten voor schooltuinen tijdens de 2026 gemeenteraadsverkiezingen?

September 2025

Deze issuescan is gemaakt door Wallaart & Kusse B.V in opdracht van de Alliantie Schooltuinen.

## Inhoudsopgave

|      |                                                                                                            |            |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| I.   | Inleiding: Gemeentebeleid ontkiemt waar maatschappelijke discussies bloeien.....                           | p.3        |
| II.  | Hoe gebruik je het publiek debat om schooltuinen wortel te laten schieten in het beleid van jouw gemeente? |            |
|      | <i>Hoe herken ik een maatschappelijke discussie?.....</i>                                                  | <i>p.4</i> |
|      | <i>Hoe vind ik een maatschappelijke discussie?.....</i>                                                    | <i>p.4</i> |
|      | <i>Hoe verloopt een maatschappelijke discussie?.....</i>                                                   | <i>p.5</i> |
|      | <i>Hoe gebruik ik het publiek debat om schooltuinen wortel te laten schieten in mijn gemeente? .....</i>   | <i>p.6</i> |
| III. | Zaadjes van verandering: maatschappelijke discussies die een vruchtbare bodem bieden voor schooltuinen     |            |
|      | Ruimtelijke ordening en huisvesting.....                                                                   | p.7        |
|      | 1. Hoe bereiden we onze steden voor op klimaatverandering?...p.8                                           |            |
|      | 2. Welke bestemming heeft prioriteit bij de verdeling van fysieke ruimte?.....                             | p.9        |
|      | Sociaal Domein.....                                                                                        | p.11       |
|      | 3. Waarom kiezen zo weinig leerlingen voor een praktisch beroep?.....                                      | p.11       |
|      | 4. Hoe stimuleren we onze kids om meer te bewegen en naar buiten te gaan?.....                             | p.12       |
|      | 5. Hoe kunnen we het aantrekkelijker maken voor mensen om vrijwilliger te worden?.....                     | p.14       |
|      | 6. Hoe verminderen we de druk op de jeugdzorg?.....                                                        | p.15       |
|      | Financiën .....                                                                                            | p.16       |
|      | 7. Waar geven we de beperkte gemeentelijke middelen aan uit?.....                                          | p.16       |
| IV.  | Nawoord.....                                                                                               | p. 17      |

## I. Inleiding: Gemeentebeleid ontkiemt waar maatschappelijke discussies bloeien.

De gemeenteraadsverkiezingen staan voor de deur. Een mooie kans om het belang van schooltuinen onder de aandacht te brengen van lokale partijen. Of een nieuwe kans om schooltuinen onderdeel te maken van het beleid in jouw gemeente. In theorie lijkt dit niet zo'n grote uitdaging. In een schooltuin leren kinderen waar gezond voedsel vandaan komt, kunnen ze lekker buiten met hun handen werken en dragen ze bij aan een groene omgeving. Wie is daar nou op tegen?

Dit is precies de uitdaging. In het verkiezingsgeweld verdwijnen onderwerpen die iedereen belangrijk vindt, maar die niet dagelijks in de krant staan, vaak als een naald in een hooiberg. Ze belanden onderaan de prioriteitenlijstjes of vallen er van af om ruimte te maken voor onderwerpen die als urgenter worden gezien. Hetzelfde geldt voor schooltuinen. Niemand is erop tegen, maar er is altijd wel een crisis waarmee men eerst aan de slag moet. Willen we dat schooltuinen deze verkiezingsperiode bovenaan de prioriteitenlijstjes van politieke partijen belanden, dan moeten we het verbinden met maatschappelijke discussies die wél veel aandacht krijgen.

Om er achter te komen wat het belangrijkste onderwerp is in jouw gemeente, is de kunst van het leren lezen en het bespelen van het publiek debat van belang. Volksvertegenwoordigers staan onder grote invloed van het publiek debat. Door aan de slag te gaan met onderwerpen die veel aandacht krijgen in het publiek debat, laten ze zien dat ze oplossingen zoeken voor zaken die hun kiezers belangrijk vinden. Daaraan kunnen ze zichtbaarheid ontleen waarmee ze nog meer potentiële kiezers kunnen bereiken. Kun jij laten zien dat schooltuinen relevant zijn voor een onderwerp dat onderdeel is van het publiek debat, en dat dus veel mensen belangrijk vinden, dan maakt dit schooltuinen dus extra interessant voor toekomstige raadsleden en wethouders.

Met deze handleiding bieden we je een menukaart van onderwerpen die op dit moment onderdeel zijn van het publiek debat en die een aanknopingspunt bieden om schooltuinen op de agenda te zetten. Bijvoorbeeld omdat schooltuinen een oplossing bieden voor een urgent probleem, zoals het probleem van de verstening van de bebouwde kom in veel gemeenten. Of omdat we met schooltuinen een nieuwe

invalshoek kunnen bieden op een veelbesproken onderwerp, zoals hoe we meer kinderen kunnen inspireren om praktische beroepen te kiezen.

Zie deze menukaart dan ook als een hulpmiddel om jouw gemeente te overtuigen van het belang en de urgentie van een schooltuin. Een argumentenlijst als het ware.

We zijn ons ervan bewust dat niet iedereen die deze issuescan gebruikt, dit doet als bezorgde burger of schooltuin vrijwilliger. Wellicht ben je actief als ambtenaar bij een gemeente en wil je beleidsruimte creëren voor schooltuinen. Of misschien ben je op een andere beroepsmatige manier bezig met het belang van schooltuinen. Zet dit hulpmiddel dan ook in afhankelijk van jouw eigen positie bij de gemeente.

## **II. Hoe gebruik je het publiek debat om schooltuinen wortel te laten schieten in het beleid van jouw gemeente?**

In het volgende hoofdstuk gaan we in op een aantal ‘zaadjes van verandering’. Dit zijn maatschappelijke discussies waar op dit moment veel aandacht voor is én die tegelijkertijd een vruchtbare bodem bieden om het belang van schooltuinen te zaaien in jouw gemeente. Daarbij geven we meteen een kleine kanttekening mee. Deze zaadjes van verandering zijn maatschappelijke discussies die spelen in heel Nederland. Het is dus mogelijk dat er binnen jouw gemeente andere discussies spelen of dat de discussie daar anders verloopt dan in de rest van het land.

Daarom geven we je in dit hoofdstuk een aantal handvatten mee waardoor je maatschappelijke discussies kunt herkennen en waarmee je kunt inschatten in welke fase de discussie zich bevindt. Tot slot geven we je nog een aantal tips over hoe je maatschappelijke discussies kunt gebruiken om het belang van schooltuinen wortel te laten schieten in jouw gemeente.

### *Hoe herken ik een maatschappelijke discussie?*

Een maatschappelijke discussie is een vraag die (vaak op een verhitte manier) wordt behandeld in het publiek debat. Bijvoorbeeld in talkshows op tv, praatprogramma's op de radio, in de krant of zelfs op maandagochtend met je collega's bij het

koffiezetapparaat. Een belangrijk kenmerk van een maatschappelijke discussie is dat er vaak verschillende kampen zijn die een tegengestelde mening hebben over het onderwerp. Deze kampen strijden met elkaar om gelijk te krijgen in het publiek debat.

Een maatschappelijke discussie is meer dan alleen een onderwerp, zoals 'wonen'. 'Hoe zorgen we voor een woning voor iedereen?' is wel een maatschappelijke discussie. Er zijn duidelijke kampen, bijvoorbeeld 'meer woningen bouwen' vs. 'ingrijpen in de markt om meer betaalbare woningen te realiseren'. Nog een voorbeeld: 'onderwijs' is geen maatschappelijke discussie. 'Hoe zorgen we ervoor dat de leerprestaties van leerlingen verbeteren?' wel.

Wil je zeker weten dat een onderwerp in jouw gemeente een maatschappelijke discussie is? Probeer het als vraag te formuleren en denk na of je kampen met tegengestelde meningen kunt bedenken. Is dit niet het geval? Dan is het waarschijnlijk geen maatschappelijke discussie.

#### *Hoe vind ik een maatschappelijke discussie?*

Maatschappelijke discussies kun je terugvinden in de lokale krant of op de lokale radio- of tv-zender. Volg ook eens een gemeenteraadsvergadering of kijk welke vragen raadsleden stellen aan wethouders. Raadsleden zullen namelijk hun best doen om goed op de hoogte te blijven van wat er speelt in de gemeente en om dit vervolgens in de gemeenteraad op te pakken. Is er opeens een onderwerp waar verschillende politieke partijen vragen over stellen? Grote kans dat het een maatschappelijke discussie is.

Tip: vraag ook eens aan mensen of organisaties in je netwerk wat belangrijke onderwerpen zijn voor de gemeente. Waarschijnlijk heeft de gemiddelde burger een goed beeld van wat er in haar/zijn stad of dorp belangrijk gevonden wordt.

#### *Hoe verloopt een maatschappelijke discussie?*

Een maatschappelijke discussie verloopt vaak op dezelfde manier. De discussie doorloopt verschillende fases. Het is handig om te weten in welke fase de discussie zich bevindt, omdat dit van invloed is op hoe je er gebruik van kunt maken.

Voor deze issuescan onderscheiden we drie fases:

1. **Kiemfase.** Wanneer de discussie zich nog in de kiemfase bevindt is er nog niet zo veel aandacht voor het onderwerp. Organisaties of mensen die belang hebben bij de discussie, proberen er meer aandacht voor te genereren in het publiek debat. Wanneer een discussie zich in de kiemfase bevindt en het van belang kan zijn voor het realiseren van meer schooltuinen, is het interessant om deze discussie hoger op de agenda van het publiek debat te krijgen. Je zorgt ervoor dat er meer aandacht wordt besteed aan deze discussie, bijvoorbeeld door de publicatie van een artikel in de krant of door in contact te treden met andere organisaties of mensen die een belang hebben bij de discussie.
2. **BloEIFase.** In de bloeifase komt er steeds meer aandacht voor de discussie en zullen steeds meer mensen en organisaties een mening vormen over het onderwerp. De bloeifase is de meest verhitte fase van de discussie. Het onderwerp staat dagelijks in de krant. Emoties kunnen hoog oplopen in deze fase. Wanneer een discussie zich in de bloeifase bevindt en het van belang kan zijn voor het realiseren van meer schooltuinen, is het interessant om contact op te nemen met raadsleden. Zij zullen in deze fase veel interesse hebben om iets met de maatschappelijke discussie te doen. Als ambtenaar kan het dan interessant zijn om het onderwerp intern te agenderen: kunnen wij hier iets mee binnen onze gemeente?
3. **Oogstfase.** De oogstfase vindt plaats nadat er een politiek besluit is genomen over de discussie. De piek van de bloeifase is bereikt: de discussie is voorbij en er is een oplossing gevonden. In deze fase is er minder aandacht voor de discussie in de krant of in de gemeenteraad, maar zijn de ambtenaren druk bezig met het uitwerken van de oplossing. Wanneer een discussie zich in de oogstfase bevindt en het van belang kan zijn voor het realiseren van meer schooltuinen, is het interessant om contact op te nemen met ambtenaren en mee te denken over de uitwerking van deze oplossing. Dit laatste geldt natuurlijk niet als je zelf ambtenaar bent.

Houd er rekening mee dat een discussie die uitgebloeid is weer opnieuw kiem kan schieten. Met een nieuwe invalshoek of een nieuwe ontwikkeling kunnen oude

maatschappelijke discussies weer opnieuw opleven. Dan begint de hele cyclus kiem-bloei-oogst weer van voren af aan.

*Hoe gebruik ik het publiek debat om schooltuinen wortel te laten schieten in mijn gemeente?*

1. Je brengt in kaart welke maatschappelijke discussies spelen in jouw gemeente.
2. Daarna denk je na over of er aanknopingspunten te vinden zijn tussen deze discussies en schooltuinen. Bieden schooltuinen bijvoorbeeld een oplossing voor de discussie? Of kun je met schooltuinen een nieuwe invalshoek inbrengen in de discussie? Dit klinkt misschien nog een beetje ingewikkeld allemaal, maar met de voorbeelden in het volgende hoofdstuk wordt het hopelijk wat duidelijker.
3. Voor de maatschappelijke discussies die een aanknopingspunt bieden voor schooltuinen, bedenk je in welke fase de discussie zich bevindt. De fase zegt iets over de actie die je vervolgens kunt ondernemen en welke doelgroep je kunt aanspreken:
  - **Kiemfase.** Je wil ervoor zorgen dat er meer aandacht voor de discussie komt. Dit doe je bijvoorbeeld door nieuwe informatie in het debat te brengen. Je doelgroep hierbij is de media of andere mensen en organisaties die een belang bij het onderwerp hebben.
  - **BloEIFase.** Je wil ervoor zorgen dat de politiek aan de slag gaat met de discussie en daarbij het belang van schooltuinen meeneemt. Dit doe je door contact op te nemen met raadsleden en ze te informeren over hoe schooltuinen en de maatschappelijke discussie samenhangen. In deze fase gebruik je morele argumenten.
  - **Oogstfase.** Je wil ervoor zorgen dat schooltuinen onderdeel worden van de oplossing voor de maatschappelijke discussie. Je doelgroep hierbij zijn wethouders en ambtenaren. Dit doe je door ze te informeren over hoe schooltuinen onderdeel kunnen zijn van de uitwerking van de oplossing. In deze fase gebruik je technische argumenten.

### **III. Zaadjes van verandering: maatschappelijke discussies die een vruchtbare bodem bieden voor schooltuinen.**

In dit hoofdstuk gaan we in op de ‘zaadjes van verandering’. Dit zijn maatschappelijke discussies die een vruchtbare bodem bieden voor schooltuinen. Deze discussies zijn vruchtbaar, omdat schooltuinen een oplossing bieden voor het probleem of omdat schooltuinen een nieuwe invalshoek bieden in de discussie. Tot slot nemen we ook nog een aantal maatschappelijke discussies mee die mogelijk een bedreiging vormen voor schooltuinen. Voor deze laatste discussies is het belangrijk om goed voorbereid te zijn op kritische vragen.

We delen deze maatschappelijke discussies in aan de hand van 3 domeinen waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn, namelijk: (1) Ruimtelijke ordening en huisvesting, (2) Sociaal domein en (3) Financiën. Per domein geven we een korte omschrijving van de meest dominante discussie die binnen dat domein speelt. Daarna gaan we in op de ‘zaadjes van verandering’, de maatschappelijke discussies die binnen dat domein spelen en die een vruchtbare bodem bieden voor schooltuinen.

#### **I. Ruimtelijke ordening en huisvesting.**

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke inrichting van hun gemeente. Ze moeten daarvoor bijvoorbeeld bestemmingsplannen en omgevingsvisies opstellen. Zij besluiten welk deel bestemd is voor huizen, welk deel voor de natuur en welk deel voor bedrijven. Daarnaast moet de gemeente toezien op woningbouw en afspraken maken met woningcorporaties.

De meest dominante discussie die landelijk speelt op het gebied van ruimtelijke ordening en huisvesting is de wooncrisis. De vraag is hoe we ervoor gaan zorgen dat het voor iedereen mogelijk is om ergens te wonen. Uiteenlopende kampen zijn hier in discussie: mensen en organisaties die vinden dat er zo veel mogelijk gebouwd moet worden en aan de andere kant mensen en organisaties die vinden dat er eerst iets gedaan moet worden aan de betaalbaarheid van woningen. Deze discussie is al zo lang in de bloeifase, dat we zo langzamerhand naar de oogstfase toe bewegen. Er komen steeds meer oplossingen om het woonprobleem op te lossen. Daarnaast ontstaan er ook andere maatschappelijke discussies binnen dit domein, zoals ‘hoe gaan we de

verstening binnen de bebouwde kom' tegen. Een aantal van deze discussies bieden een zaadje van verandering voor schooltuinen. Onderstaand gaan we op twee van van deze discussies in.

### *Zaadjes van verandering binnen het domein Ruimtelijke ordening en huisvesting.*

#### *1. Hoe bereiden we onze steden voor op klimaatverandering?*

Het is je vast niet ontgaan: klimaatverandering is overal in het nieuws en dat zal de komende tijd ook niet veranderen. We krijgen vaker te maken met hoosbuien, langere periodes van droogte en hete zomers. De vraag is niet meer óf we er iets mee moeten, maar hoe we onze steden slim kunnen voorbereiden. Elke zomer, zo ook deze, kun je je klok erop gelijk zetten: zodra de temperatuur oploopt, er ergens een overstroming is, of de bosbranden overal in Europa uitbreken, is deze maatschappelijke discussie weer uitgebreid in het nieuws.

Deze discussie zit nog in de kiemfase. Milieuorganisaties, mensen en bedrijven die zich actief bezighouden met klimaatadaptatie zijn er druk mee. Het algemene publiek en de politiek nog iets minder. Toch neemt de urgentie toe. Binnenkort zullen alle gemeenten in Nederland maatregelen moeten nemen om hun inwoners te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals hitte, droogte en overstromingen.

#### *Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Als schooltuin pleitbezorger kun jij laten zien dat meer groen in de stad de oplossing dichterbij brengt. Meer groen maakt de gemeente niet alleen meer bestand tegen klimaatverandering, het heeft ook allerlei andere voordelige effecten. Zo laat [onderzoek](#) zien dat meer groen de sociale cohesie verbetert, meer mensen op een natuurlijke wijze in contact laat komen met groen, en dat het extra mogelijkheden om te bewegen en spelen biedt. En hoe krijg je op een tastbare en laagdrempelige manier meer groen in de stad? Schooltuinen! Bomen en planten zorgen voor verkoeling, vangen regenwater op en maken de lucht schoner.

Dit is niet alleen een mooi argument om raadsleden, wethouders of je collega's te overtuigen van het belang van schooltuinen, het helpt een gemeente ook nog eens bij het uitvoeren van haar verantwoordelijkheden. Decentrale overheden, zoals de gemeente, zijn namelijk partners in het [Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie](#). Dit programma bevat alle projecten en maatregelen die ervoor moeten zorgen dat Nederland in 2050 volledig klimaatbestendig is. Zo moeten gemeenten bewustwording creëren onder burgers en bedrijven door kennis en informatie te delen, en moeten ze klimaatbestendigheid faciliteren en stimuleren, zoals met het NK tegelwippen. Verder moeten gemeenten bij de ruimtelijke ordening rekening houden met klimaatadaptatie, ook moeten ze van de Omgevingswet zorgen voor meer groen in de gemeente.

Een laatste argument vóór schooltuinen speelt zich af op een breder niveau. Sinds 2024 geldt in alle EU-landen de Natuurherstelverordening (NHV): een Europese wet die niet alleen bescherming, maar ook herstel van ecosystemen verplicht stelt. Uit [een rapport](#) van Natuur & Milieu en adviesbureau Sweco blijkt dat in 2024 meer dan de helft van de buurten in de 32 grootste Nederlandse gemeenten grotendeels versteend is. Zonder ingrijpen zal dit probleem alleen maar toenemen, waardoor de voordelen van groen in de stad steeds verder uit beeld verdwijnen. Schooltuinen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het keren van deze negatieve trend en aan het vergroenen van buurten. Wij blij, maar ook Europa blij!

Als pleitbezorger voor schooltuinen kun jij de gemeente met deze verantwoordelijkheden helpen. Je kunt bijvoorbeeld laten zien dat kinderen en de buurt in de schooltuin informatie ontvangen over hoe belangrijk het is om een groene omgeving te hebben om goed bestand te zijn tegen hitte, droogte of overstromingen. En met het opnemen van een schooltuin in de ruimtelijke plannen van de gemeente slaan ze twee vliegen in één klap: naast educatie voegen ze ook nog een groene, klimaatbestendige ruimte toe aan de gemeente. Sommige gemeenten, zoals de gemeente Buren, bieden subsidies aan voor vergroening van schoolpleinen en combinatiemogelijkheden met gezondheid, biodiversiteit en klimaatadaptatieve maatregelen. Wellicht kun je dit idee ook in jouw gemeente introduceren!

Aangezien deze discussie zich nog in de kiemfase bevindt, moet jij de discussie een beetje aanzwengelen door deze nieuwe invalshoek in te brengen. Misschien kun je - als jouw positie binnen de gemeente dit toestaat - de lokale krant uitnodigen om een rapportage te maken over de klimaatbestendigheid van jouw schooltuin? Of kun je de

raadsleden meer informatie sturen wanneer klimaatadaptatie of de ruimtelijke ordening van de gemeente op de agenda staat voor de gemeenteraadsvergadering. Een ander idee is om raadsleden of ambtenaren uit te nodigen voor een werkbezoek, zodat ze de groene oase van de schooltuin zelf kunnen ervaren. Nodig dan ook een expert uit die iets kan vertellen over klimaatadaptatie.

Houdt bij het maken van deze plannen rekening met timing: bijvoorbeeld als je in jouw gemeente wateroverlast door overvloedige regenval meemaakt of als er veel aandacht voor klimaatverandering is, voelen mensen waarschijnlijk meer urgentie om naar oplossingen voor dit probleem te luisteren.

## *2. Welke bestemming heeft prioriteit bij de verdeling van fysieke ruimte?*

In ons kleine kikkerlandje is ruimte schaars. Dit betekent dat het van belang is dat we zuinig omgaan met de ruimte die we wél hebben. We willen wonen, spelen, sporten, werken, én we willen groen. De vraag is niet wat we belangrijk vinden, maar wat voorrang krijgt per vierkante meter. Schaarste dwingt tot scherpe keuzes. De verdeling van ruimte is nu in de bloeifase van het debat: overal klinkt de roep om woningen, sportvelden en groen. Gemeenten moeten keuzes maken.

Waar schooltuinen in de ene discussie gezien worden als een kans om groene ruimtes vast te leggen in het bestemmingsplan, worden ze in deze discussie juist als bedreiging ervaren.

Op dit moment lijkt het beleid vooral te bewegen in het voordeel van wonen en woningbouw. Zo stelt de demissionair minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening dat alles moet wijken om te kunnen bouwen, of het nou om milieuregels of inspraakprocedures van omwonenden gaat. Niet zo gek natuurlijk, gezien hoe moeilijk het tegenwoordig is voor mensen om een huis te kopen of huren. Veel gemeenten moeten aan uitdagende doelstellingen voldoen om [bijna een miljoen](#) woningen te realiseren de aankomende 5 jaar.

Voor schooltuinen vormt deze discussie helaas een bedreiging, want de schooltuin neemt fysieke ruimte in. We zien in verschillende gemeenten dat soortgelijke initiatieven het veld moeten ruimen om plaats te maken voor woningbouw. Bijvoorbeeld in de [gemeente Brummen](#) waar het lokale voedselbos moet verkleinen

om ruimte te maken voor woningbouw, omdat de gemeente de opgave heeft om 1.050 nieuwe woningen te realiseren voor 2030.

*Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Dit betekent niet dat de strijd voor jouw schooltuin al beslecht is, alleen dat je een goed antwoord moet hebben op kritische vragen over ruimtelijke indeling. Zeker op het moment dat er in jouw gemeente veel aandacht is voor de bestemmingsplannen of de schaarse fysieke ruimte. Grote kans dat deze discussie op dit moment al in jouw gemeente speelt, want deze discussie bevindt zich echt in de bloeifase. Dit is dan hét moment om schooltuinen als slimme dubbelbestemming op de kaart te zetten. Valt het bijvoorbeeld te combineren met het schoolplein, een volkstuin, het park? Kunnen de kinderen er ook buiten schooltijd gebruik van maken? Mogen buurtbewoners, het plaatselijke bejaardenhuis of de sociale werkplaats er ook worteltjes telen?

Daarnaast kan het geen kwaad om de multifunctionaliteit van de schooltuin te onderstrepen: onderwijs, gezondheid, natuur én buurtplezier op dezelfde meter.

[Onderzoek](#) van de Alliantie Schooltuinen laat zien dat groene/groenblauwe schooltuinen kinderen meer laten bewegen, stress verlagen, pesten verminderen, leren ondersteunen en tegelijk de plek koeler en watervriendelijker maken. Dat is veel waarde op weinig ruimte.

Gemeenten die hard op zoek zijn naar welke bestemming ze aan een ruimte moeten toebedelen, hoeven met de inzet van schooltuinen niet te kiezen. Kortom, een klein gebied kan een grote functie vervullen!

## **II. Sociaal domein**

Onder het sociaal domein scharen we de taken die gemeenten hebben op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid, zoals de bijstand en het armoedebeleid. Of de verantwoordelijkheid voor zorg en welzijn, zoals het uitvoeren van jeugdhulp. Of onderwijs, waar gemeenten vooral verantwoordelijk zijn voor de huisvesting van scholen.

Een van de meest dominante discussies binnen dit domein is de vraag waarom het zo slecht gaat met de Nederlandse jeugd. Of het nou gaat om mentale gezondheid, online veiligheid, de hoge aantallen jonge werklozen of schoolverlaters, of jeugdcriminaliteit, het welzijn van de Nederlandse jeugd houdt landelijk de

gemoederen al een tijdje bezig. Daarmee is ook deze discussie in de bloeifase. Net zoals binnen het domein ruimtelijke ordening en huisvesting, ontardt ook deze dominante discussie in tal andere maatschappelijke discussies. Denk bijvoorbeeld aan de discussie over de vraag of het wenselijk is dat leerlingen toegang hebben tot een mobieltje in de klas?

Een aantal van deze discussies bieden een zaadje van verandering voor schooltuinen. Onderstaand gaan we op drie van deze discussies in. Dit betekent niet dat dit overzicht volledig is: waarschijnlijk spelen binnen jouw gemeente nog tal andere discussies binnen dit domein.

### *Zaadjes van verandering binnen het Sociaal Domein.*

#### *3. Waarom kiezen zo weinig leerlingen voor een praktisch beroep?*

Nederland staat erom bekend een kenniseconomie te zijn, veel mensen zijn hoogopgeleid en er is een groot tekort aan vakmensen. Dit betekent dat er te weinig mensen zijn om huizen te bouwen, zonnepanelen te installeren of zieken te verzorgen. Tegelijkertijd lopen de leerlingenaantallen in het beroepsonderwijs al jaren terug. Deze maatschappelijke discussie komt zo langzamerhand in de bloeifase omdat dit tekort aan vakmensen ook nog eens gepaard gaat met een enorme krapte op de arbeidsmarkt. Kortom, er is een schreeuwend tekort aan mensen.

Een van de antwoorden op deze discussie is dat praktische vaardigheden meer gestimuleerd moeten worden op school, en beter gewaardeerd moeten worden door de maatschappij, zodat meer leerlingen geïnspireerd worden om beroepsonderwijs te volgen. Op het eerste gezicht heeft de gemeente weinig te maken met deze discussie. Het ministerie van onderwijs bepaalt het curriculum, leerkrachten en scholen bepalen het lesaanbod. Waarom zien we deze discussie dan toch als vruchtbare grond om schooltuinen wortel te laten schieten in jouw gemeente?

#### *Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Dit tekort aan vakmensen is ook een probleem voor gemeenten. Zo is er bijvoorbeeld een enorm tekort aan hoveniers en groenvoorzieners. Volgens een prognose van de Koninklijke Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG) moeten er de

komende tien jaar 40.000 tot 70.000 nieuwe hoveniers worden opgeleid. Gemeenten streven misschien wel naar meer groen in de wijk en bloemrijke bermen maar als er geen groenvoorzieners zijn om dit te aan te planten of te onderhouden, dan houdt het al snel op.

Deze maatschappelijke discussie is daarom een kans om de schooltuinleerlingen van nu te presenteren als de vakmensen van morgen. Veel kinderen groeien tegenwoordig op in een klaslokaal vol boeken en schermen. Prima voor kennis, maar hierdoor zijn ze nog maar weinig in aanraking de natuur. Een schooltuin kan hierin het verschil maken. Kinderen kunnen middels het werk in de schooltuin ontdekken of ze aanleg of plezier hebben in praktisch werk. Door te leren door te doen, ontdekken sommige kinderen dat hun talent niet ligt in rekensommen op papier, maar in werken met hun handen, in techniek of in de natuur. Dat geeft zelfvertrouwen en opent nieuwe toekomstdromen. Een schooltuin normaliseert werken in en met de natuur. Wie jong heeft leren werken met zijn handen, vindt het veel vanzelfsprekender om later een studie of beroep in die richting te kiezen. Het spreekwoord luidt immers: zoals men zaait, zo zal men oogsten. Kortom, een schooltuin is meer dan alleen een speelplek, het is een kweekvijver voor de vakmensen van morgen.

Ondanks dat deze maatschappelijke discussie landelijk gezien al in de bloeifase is, geldt dat misschien nog niet voor jouw gemeente. Daarnaast is er grote kans dat er nog niet nagedacht is over deze invalshoek. Het is daarom aan jou om deze invalshoek onder de aandacht te brengen. Misschien kun je zelfs wel samenwerken met de lokale groenvoorziening of praktijkschool om dit onder de aandacht te brengen? Een klein onderzoekje doen onder de schooltuinleerlingen om te zien of ze meer gestimuleerd worden om een praktisch beroep te kiezen? Of schrijf - als jouw eigen positie binnen de gemeente dit toelaat - een prikkelend opinie-bericht over deze invalshoek voor de lokale krant. Wees creatief! In Zuid-Holland loopt bijvoorbeeld het project “Schooltuinboost”, waarbij gemeenten en scholen tot eind 2026 extra ondersteuning krijgen via onder andere moestuincoaches en educatieve centra. Gemeenten zoals Amsterdam bieden vanaf groep 6/7 natuureducatie via schooltuinen die scholen via de NME-Gids kunnen reserveren. Daarmee bereiken ze jaarlijks duizenden leerlingen. Wellicht kun je deze ideeën ook introduceren in jouw gemeente!

#### *4. Hoe stimuleren we kids om meer te bewegen en naar buiten te gaan?*

Steeds meer kinderen hebben op steeds jongere leeftijd toegang tot verschillende schermen; van computerspelletjes, tot de tv, tot mobieltjes en social media. Tegelijkertijd groeien in de maatschappij zorgen over de tijd die kinderen doorbrengen achter zo'n scherm en de schadelijke gevolgen die dit met zich meebrengt, van kinderovergewicht door het gebrek aan beweging, tot concentratieproblemen, tot online pesten en veiligheid.

Een van de meest recente maatschappelijke discussies die zich afspeelde met betrekking tot dit onderwerp was de vraag of kinderen hun mobiel bij zich mogen hebben onder schooltijd. Een andere discussie ging over de vraag of er een leeftijdsgrens moet komen voor het gebruik van social media. Deze discussies zijn in de bloeifase omdat er veel aandacht voor is. Ze staan bijna dagelijks in de krant.

#### *Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Ook gemeenten hebben een verantwoordelijkheid in deze discussie. Zo kunnen zij informatie delen over de schadelijke gevolgen van overmatig schermgebruik en gezondere alternatieven stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan het creëren van meer buitenspeelplekken, bibliotheken of speelotheken. Ook kunnen zij financiële steun verlenen aan sportclubs, zwembaden, culturele verenigingen en andere vrijetijdsbestedingen om deelname laagdrempeliger te maken. Of samenwerken met scholen of kinderopvang om andere vrijetijdsbesteding mogelijk te maken in de vakantieperiode of na schooltijd. Tot slot kunnen ze inloopspreekuren organiseren of andere activiteiten om ouders te ondersteunen.

Schooltuinen bieden een natuurlijke en leuke manier om kinderen naar buiten en in beweging te krijgen. Ze mogen zelf planten zaaien, verzorgen en oogsten. Ze leren samenwerken, ontdekken de natuur en ervaren direct het resultaat van hun werk. Diverse onderzoeken hebben de afgelopen jaren aangetoond dat de natuur een sterke bondgenoot speelt in de totale ontwikkeling van kinderen. Natuur is namelijk goed voor het prikkelen van de zintuigen, het verfijnen van de motoriek, het vergroten van de concentratie en creativiteit, en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Leren in én met de natuur draagt bij aan deze brede ontwikkeling van

het kind. Een schooltuin is daarvoor dus de ideale plek. Het is een buitenspeelplaats waar kinderen leren door te doen. Ze krijgen niet alleen kennis mee, maar dus ook verschillende andere belangrijke vaardigheden.

Laait de discussie over schermtijd, het gebruik van mobieltjes en social media op in jouw gemeente? Zet daar dan de schooltuin als gezond initiatief tegenover.

Bijvoorbeeld door het schooltuinenprogramma bij jouw gemeente te presenteren als gezonde schermloze vrijetijdsbestedingen voor kinderen, net zoals het zwembad, de sportvereniging of de scouting.

### *5. Hoe kunnen we het aantrekkelijk maken voor mensen om vrijwilliger te worden?*

Of het nou gaat om boodschappen doen voor ouderen, samen wandelen met eenzamen, taalles geven aan nieuwe Nederlanders of bijles geven op school of helpen plaatselijke school of voetbalclub, vrijwilligerswerk staat onder druk in Nederland. Uit onderzoek blijkt dat steeds minder mensen vrijwilligerswerk verlenen. Deze maatschappelijke discussie is op dit moment nog in de kiemfase: vrijwilligersorganisaties en het CBS trekken aan de bel. De rest van het land is zich nog niet echt bewust van dit probleem. Het staat niet dagelijks in de krant.

### *Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Vrijwilligerswerk zorgt voor maatschappelijke participatie en sociale cohesie en dat belangrijke taken worden uitgevoerd. Gemeenten hebben veel baat bij vrijwilligerswerk. Toch is er in veel gemeenten nog geen specifiek beleid gericht op vrijwilligers. Desondanks valt het wel onder het takenpakket van de gemeente. Vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), moet een gemeentebestuur regelmatig een plan opstellen met beleidsvoornemens om vrijwilligers te ondersteunen. Een aantal gemeenten is hier al vooruitstrevend mee aan de slag. Zo zet de gemeente Amsterdam in op actieweken in wijken met veel ouderen en kwetsbare inwoners om bewoners te verleiden tot burenhulp. Gemeente Utrecht verstrekt subsidie aan de vrijwilligerscentrale. Gemeente Zwolle investeert in moestuintrainingen voor scholen en vrijwilligers.

Schooltuinen hebben veel ervaring met het werven en inzetten van vrijwilligers. Zij hebben als het ware de code gekraakt om mensen te motiveren om vrijwilligerswerk te verlenen. Als schooltuin pleitbezorger kun je daarom een belangrijke rol spelen als kennispartner en expert in deze discussie. De schooltuin als best practice voor het werven en motiveren van vrijwilligers. Organiseer bijvoorbeeld een werkbezoek of een panelgesprek met andere vrijwilligersorganisaties in jouw gemeente over dit onderwerp. Zo kun je de toegevoegde waarde van de schooltuin laten zien en wordt je een belangrijke partner voor de gemeente!

Daarnaast kan de schooltuin ook fungeren als opleidingstraject voor vrijwilligers: waar mensen op laagdrempelige wijze kennis kunnen maken met vrijwilligerswerk en worden begeleid, waarna ze ook op andere plekken aan de slag kunnen. Een mogelijk leuke poule van vrijwilligers kan te vinden zijn bij ouderen. Van de 3,53 miljoen senioren boven de 65 jaar voelt maar liefst 49% zich eenzaam, aldus het CBS. In plaats van dat deze ouderen enkel hun eigen geraniums zaaien en oogsten, zouden zij eventueel kinderen kunnen helpen in de schooltuinen. Zo creëer je een vruchtbare omgeving voor vrijwilligerswerk en ga je óók nog eens vereenzaming tegen. Dit laat wederom zien dat schooltuinen multifunctioneel zijn!

## *6. Hoe verminderen we de druk op jeugdzorg?*

Sinds enkele jaren zijn decentrale overheden verantwoordelijk voor het organiseren van jeugdzorg. Gemeenten hebben immers beter inzicht in de behoeften van hun inwoners en kunnen zo passende zorg aanbieden. Jeugdzorg is onmisbaar, maar de vraag blijft stijgen. Een deel van deze druk kan worden voorkomen door vroegtijdig te investeren in het welzijn en de mentale gezondheid van jongeren.

Binnen deze maatschappelijke discussie kunnen we op landelijk en gemeentelijk niveau verschillende fasen onderscheiden. Op landelijk niveau bevindt het onderwerp zich momenteel in de bloeifase: het wordt vrijwel dagelijks in Den Haag besproken en zal dat voorlopig ook blijven. Op gemeentelijk niveau bevindt het zich nog in de kiemfase: het staat niet dagelijks op de agenda en is niet direct een gespreksonderwerp bij de koffieautomaat. Verwacht wordt dat het onderwerp zich zal ontwikkelen naar de bloeifase zodra de gemeentelijke begroting voor 2026 op tafel ligt, mede door de druk van het later genoemde 'ravijnjaar'.

*Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Schooltuinen kunnen een verrassende en belangrijke rol spelen! Buiten in de natuur aan de slag, zorgen voor planten en samenwerken met klasgenoten, vermindert stress, versterkt zelfvertrouwen en kan een gevoel van succes en trots bieden. Het [RIVM](#) laat zien dat contact met de natuur en natuur kinderen veerkrachtiger maakt en helpt bij het voorkomen van problemen als angst, depressie of sociaal isolement. Het [Trimbos instituut](#) bevestigt dit uitgangspunt ook.

Door te investeren in schooltuinen, investeert de gemeente dus in preventie. Het is goedkoper en effectiever om problemen te voorkomen dan later op te lossen in jeugdzorg. Het spreekwoord luidt immers: voorkomen is beter dan genezen. Zo groeit een kind gezond en gelukkig op, terwijl de druk op hulpinstanties vermindert.

### III. Financiën

Een gemeente heeft net zoals andere overheden inkomsten en uitgaven. Gemeentebestanden bestaan uit uitkeringen en subsidies, onderhoud van infrastructuur, openbare orde en veiligheid of milieubeheer. Gemeenten krijgen hun inkomsten met name van het Rijk. Afhankelijk van het aantal inwoners, de oppervlakte en een aantal speciale omstandigheden krijgt elke gemeente een bijdrage uit het zogeheten Gemeentefonds: de algemene uitkering. Daarnaast heffen gemeenten belastingen en heffingen en krijgen ze inkomsten door het heffen van leges en het berekenen van tarieven voor bijvoorbeeld een openbaar zwembad.

De belangrijkste discussie binnen het domein financiën is ook meteen het zaadje van verandering. Onderstaand lichten we het toe.

#### *Zaadje van verandering binnen het domein Financiën.*

##### *7. Waar geven we de beperkte gemeentelijke middelen aan uit?*

Wellicht heb je de term ‘ravijnjaar’ al eens voorbij zien komen in de krant. Gemeenten staan vanaf 2026 voor een enorme financiële uitdaging omdat de financiële bijdrage die gemeenten via het gemeentefonds van het Rijk krijgen terugloopt. Daarom noemen we 2026 ook wel het ravijnjaar.

Dit betekent dat de gemeentebegroting een belangrijk onderwerp wordt tijdens de verkiezingen. Gemeenten staan voor scherpe keuzes: bezuinigen ze op de bibliotheek of op het zwembad? Op de jeugdzorg of op het armoedebelid? Politieke partijen zullen andere accenten leggen, afhankelijk van wat zij als belangrijk zien. Deze discussie is in de bloeifase en dit zal voorlopig nog wel zo blijven, tot de gemeentebegrotingen zijn uitonderhandeld.

*Hoe zorgt deze discussie voor een vruchtbare bodem voor schooltuinen?*

Voor schooltuinen vormt deze discussie helaas een bedreiging. Wie een extraatje uit de gemeentebegroting wil slepen, zoals een schooltuinprogramma, moet van goede huize komen het aankomende jaar. Dit betekent niet dat het onmogelijk is. Het betekent wel dat je goed voorbereid moet zijn op kritische vragen over hoe het geld besteed wordt en wat de gemeente daarvoor terug krijgt. Gebruik daarom de argumenten van de overige zaadjes van verandering om te laten zien wat voor verschillende waarden zo'n schooltuin de gemeente allemaal kan brengen en denk na over een kostenefficiënte begroting voor het schooltuinenprogramma.

Schooltuinen zijn een slimme investering. Ze bedienen meerdere doelen tegelijk: onderwijs, gezondheid, sociale vaardigheden, natuurbeleving en klimaatadaptatie. Eén vierkante meter schooltuin levert dus veel meer op dan een vergelijkbare investering in één enkel doel. Bovendien zijn schooltuinen relatief goedkoop en snel te realiseren, waardoor gemeenten met beperkt budget toch veel impact kunnen maken. Daarnaast hoeft de gemeente de schooltuin niet alleen te financieren. Zo zijn er verschillende fondsen die cofinanciering bieden, bijvoorbeeld voor het vergroenen van schoolpleinen. Of misschien zijn er lokale bedrijven die een deel van de schooltuin willen sponsoren of kun je een inzamelingsactie organiseren op school of in de buurt.

#### IV. Nawoord

Met deze menukaart hopen wij dat je nu genoeg zaadjes in handen hebt om bij jouw gemeente te beargumenteren waarom er wél een schooltuin moet komen. Zoals deze issuescan duidelijk maakt, zijn er ongelooflijk veel redenen om te kiezen voor groen, gezondheid, en gelijke kansen.

We wensen je veel succes bij het planten van deze ideeën. Samen zorgen we voor een omgeving waarin ieder kind de kans heeft om te leren, groeien en bloeien!